

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 19.

Lýsingaprisur fyri petittreglu: 30 oyr. á forsiðuni,
20 oyr. á 3. og 4. síðu. Við stóri lýsingum fæst
avsláttur í prísinum.

Tirsdag hin 8. mei 1923.

Kostar kr. 1,50 fjórðingsárið + Porto. Blaðið
verður bilagt á posthúsinum, brevsvanarstøðum
og skrivstovuni. Telf. 143.

2. árg.

HENRY FORD hevur fyri stutta tíð síðani vitjað Ongland, og sjálvsagt hevur hann verið órógvadur av forvitnum blaðmonnum, ið vildu hava fyndarorð frá hesum peningamanni til ta ensku pressuna. Í fyrstani var Ford tættur sum tunnan, men sum tíðin leið, kundi hann ikki halda sær — og hann tók. Orðini, hann segði, vóru borin um alt Stóra-Bretland og síðani út um allan heim:

»Atvoldin til ta stóra arbeiðsloysi, sum er nú um stundir, er, ai lónirnar eru ov lågar. Tað er av allarstørsta týðningi fyri allan heimin, at fólk kerir at rinda lónir. Verður tað ikki gjørt, vilja tey aldri kunna vissa sær solumarknað. Í fólk, sum tjena ov lítið, eru bangin og óttast fyri at gerast keyparar.»

Ford er jú kendur sum ein sera virkin arbeiðsgevari, og soleiðis sær hann uppá henda fyrri arbeiðarafólkíð mest týðandi spurning. Vinningurin hjá arbeiðsgevarinum verður stórri, landsins víðurskifti gerast betri, um arbeiðarin verður væl lónur. Hesi orð, sum bilhövdingin Henry Ford hevur sagt um lónspurningin, eru eisini verd at gerast kend herheima í Føroyum.

Tala til teir arbeiðandi, hvar teir enn hava yrki sít, og spyr teir um korini, teir liva undir, og svarið vil altíð vera: at tað gongst illa at sláa seg íggjognum við tí neyðars lón, sum givin verður. So dont inn í munnin og stundum nóg so knapt, men aldri, aldri nakað til avlops, so at ein kann loyva sær at keypa eitthvørt, sum hent kann vera í húsarhaldinum. Í flestum forum er tað arta seg til, at ein arbeiðsmaður við familju má, fyrri at kunna halda lívium uppí, royna at halda hesar 3 fyriskriftur: eta tað minst muligliga, brúka tað minst muligliga og keypa tað minst muligliga. Men samstundis verður tað kraft av honum, at hann skal gera tað mest muligliga, so arbeiðsgevarin kann tjena tað mest muligliga.

Um eitt samfelag skal kunna byggjast uppáttur av teim somu, sum lamt tað hava, so mega teir í fyrsta umfari gera sær skiligt, at teir skulu lóna sínum arbeiðsmannum soleiðis, at teir kunnu standa fríir og frælsir, ístaðin fyri bæði í tíð og ótíð at klýpa, stundum 10 og stundum 20 oyrir av tímanaslónini, bara teir siggja sær ein kjans til tess. Jú, munur er á okkara Arbeiðsgevarum og so harra Henry Ford.

Tær høg lónirnar bera samfelagið uppí, tær knýpu bróta niður samfelagið.

Et folkeligt Kultur-Røre.

Siljan Seen, »Dalarnas Öga«, er et dragende Vand, ogsaa paa lang Afstand. — Jeg sidder saaledes og længe efter igen at se den Sø. Ogsaa fordi saameget Kunstliv og Folkeliv i vore Dage har samlet sig og udfoldet sig ved dens Bredder i Mora, Rättvit og Leksand.

Denne Egn har paa særegen Maade Forbindelse med Nutidens Malere og Digtere: Zorn, Ankerkrone, Karl-feldt, Forstlund, Carl Larsson i By .. man kan komme til at tænke paa Limfjorden, da ogsaa i vore Dage en Del Digteres og Kunstneres Navne er knyttet til Nordjyllands pragtfulde Strøm, der slynger sig som et blaat Baand om Danmarks Pande.

For henved 25 Aar siden var det, at der ved Siljan rejste sig en mærkelig Kulturbevægelse, en folkelig Vækkelse ved Kunstnere og Digtere i Samvirksomhed med den almindelige Befolkning. Man samlede i Tusindvis til Møder, hvor Folk kom til Stede i deres Nationaldragter, hvor Malere og Digtere talte. Ankerkrone talte, Zorn talte, Karlfeldt og Forstlund talte, o. fl. Der blev sunget Sange af Nutidens Digtere, der blev spillet Folkemusik, Landsbymusik af Dalar-Spillemand, der blev sunget flerstemige Sange og danset Folkedanse Straalende, dragende Folkedanser. Man prøvede at samle Folk andre Steder, men dér mødte ikke saa mange, man vilde til Mora, det skulde foregaa der ved Siljans Bredder.

Naar der saaledes i Folkelivet stiger en Bølge af ikke-materiel Art plejer det at ske ud fra religiøse eller politiske Motiver. Det særegne i Røret ved Siljan Seen var, at det ikke havde sit Udspund hverken i Religion eller Politik. Det var en ren folkelig Kulturbevægelse, der som et aandeligt Vejr drog vækkende hen over Egnen.

Forst og fremmest var det en Hjemstavnbevægelse, der vakte Befolkningen til Glæde og Forstaaelse af de Værdier den besad i den ned-arvede Folkkultur. Det gamle Bohave, de gamle Dalar-Målinger paa Døre og Skabe, de gamle Gaarde med deres ejendommelige Stil og Indretninger, de gamle Viser og den gamle folkelige Musik, — det kom alt sammen til Ære og Værdighed.

Der findes oppe i de svenske Landsdele meget værdifuldt af den Slags. Angaaende Musikken var der efter Sigende en særlig fremragende folkelig Spillemand, hvis Navn jeg desværre har glemt, han spillede en Kirke op fra Sydten til Toppen. Det gik til paa den Maade, at Egnens Folk skulde bygge en Kirke af Sten, deriblandt store Blokke, der skulde løftes og føres ad Stillaader til deres Leje i Muren. Men Folket nægtede at arbejde videre, da Blokkene blev for store og tunge, det hele for besværligt. Der blev hentet forskellig Spillemand, der ved deres Musik skulde opmuntre Arbejderne. Det hjalp en Tid, men atter gik det hele i Staa. Da blev der sendt Bud efter ovennævnte Spillemand. Og saa kom der Gang i Sagen. Naar han spillede kunde Folkene ikke lade være at arbejde, de kunde overvinde alle Van-skelligheder, og det med Glæde Sindet. Men naar han stansede si Spil, stod det hele stille. Tilslidst

stod dog Kirken færdig, og man siger med Rette, at denne Hjemstavnsspillemand »spillede Kirken op«.

Ligeledes findes der i Brunsviks Sangbogen en »Gånglåt«, spillet af Gyris Anders från Klitten med mange Krumelurer. Ordene efter Frost Anders i Gäsvard. Uptæknad av Carl Gudmundsson. I denne hjemmeglorte Vise synger Karlen til sin Pige bl. a.:

Har du silver, har du gull,
har du skrin og kistor full,
har du penningar, visst rar det mig!
Har du ett förnöjsamt sinn,
det är rikedom min,
det är bättre än penningar och gull!

Det, der skete ved disse mægtige Folkemøder, hele dette Røre ved Siljan var, at Hjemstavns Folk tog deres Hjemstavn med al den gamle, rige Folkkultur i bevidst Besiddelse, de gjorde det i Glæde og med Stolthed over for Bykulturen. Og selv om Almuefolket blev sporet frem af Kunstnerne og Digterne, saa var det med det almene Folks Forstaaelse.

Foruden Hjemstavnsforstaaelse og Hjemstavnsfølelse var der i dette Kulturrøre et andet fremtrædende Element, nemlig en ny og stor Interesse for Folkeoplysningen. Thi, om det end kan synes, at en stærk Sans for det gamle ikke let lader sig ene med Synet for det nye, saa viser det sig dog Gang paa Gang, at dyb Forstaaelse af Fortiden giver Lyst til Fremtidens Opgaver, og den historiske Sammenhæng kommer i god Orden.

Og naar man nu spørger, hvad hint Folketore har efterladt sig, nu de store Møder forlængst er forbi, saa er der jo det usynlige, som vel oftest er det vigtigste. Men saa er der paatageligt for det ene, at der har rejst sig flere og flere gamle Gaarde rundt omkring som fredlyste Minder om Fædrenes Væren og Væsen i Dagligliv og Fest. For det andet har Siljan-Røret med Hensyn til Folkeoplysningen givet sig Udtryk i de tre Folkehøjskoler i Mora, Malung og Brunsvik i Forbindelse med et stort Studiekredsarbejde.

Fra den Skraaning, hvorpaa Brunsvik Folkehøjskole ligger, gaar der ud i Seen en lille Halvø, lignende Dynæs i Juul Sø ved Himmelbjerg. Paa denne lille Halvø ligger en gammel Bergmandsgaard, hvor jeg havde den Glæde at gæste en af Siljan-Førerne, Digteren Karl E. Forstlund, der beboer den gamle Gaard og holder den i Hæder og Ære. Saaledes er her Sansen for det gamle enet med Sansen for det ny.

Sammen med Hjemstavnsbevægelsen er disse Højskoler et Udslag af Siljan-Kulturen. De interesserer sig i højeste Grad for Folkeoplysningen, men er ikke som de danske religiøst betonedde eller dogmatisk bundne.

Saaan et svensk Kulturrøre paa almenmenneskelig Grund er en Ap-pel til os, som mindst til Arbejderungdommen. Sang, Musik, Foredrag, Læsning, Arbejderhøjskole for friskere, oplyser, levendegør og styrker, ogsaa til Kampen for de daglige Brød.

Driveri er sløvende, uværdig for enhver rask Svend. Lediggang er Fandens Hovedpude. Derfor aldrig ledig, altid i Arbejde og Virksomhed

altid paa Vandrang frem mod nogle bedre.

Der findes i vor Tid tusind blande de Ting, der vil drage Ungdommen til sig: Dans, Radio, Idret, Foredrag, Læsesale — vælg det, I har mes Brug for til legemlig og aandelig Udvikling, saa I kan mærke, at gror, at Safterne stiger og strømmer som i et ungt Træ. Aldrig ledig. Er Drivert er det værste og grimme Ord, der kan fæstes paa en ung Mand. Han vil heller aldrig naa frem.

Lyt derfor til Tidens Røst og slaa Lejr, hvor det ideelle Røre findes saaledes som Dalfolket ved Siljan Jeg traf flere Mænd, som havde været med dér, og de priste sig lykkelige, at deres Sind og Sans i Ungdomsaarene var bleven knyttet til dette Kulturrøre, som havde givet dem en ny Forstaaelse af Livet.

Jeg vil tilføje, at af alle Kulturmidler er der i Længden intet af større Værdi end Bogen, Læsning, Selvstudium — efter min Erfaring. Jeg har ogsaa været ung, jeg dansede med Glæde og Lyst med de vakre unge Piger, jeg brødes i Livtag med andre unge paa Landsbyens Grønsvær, sprang over Træsteden i Gymnastiksalen, deltog i Skyttefester men samtidig gik vi i Aftenskole og benyttede efter smaa Forhold de daværende Sognebiblioteker — aldrig ledig.

Da jeg i 20 Aars Alderen blev Skolelærer, forstod jeg, at min Seminarieuddannelse var temmelig Intetsigende, hvis jeg ikke vilde bygge videre, og saa kan I tro, jeg tog fat paa Selvarbejdet, naar Dagens Skolegøring var endt. Under dette opdagende jeg, naar jeg sad og læste i mit lille Værelse i Skolen ude ved Jamburghagen, nye Lande, nye Horisonter, en ny Verden aabnede sig for mit Blik, og jeg mærkede Erkendelsen rene Glæde risle gennem mit Indre. Hvor lykkeligt, at jeg i mine Ungdomsaar kom ind i et folkeligt Røre og tillige fik fat paa Bogen. Hvordan var det ellers gaaet mig? Jeg siger dette til I unge, for jeg ønsker Jer den samme Lykke, for at I kan vide, jeg taler af Erfaring, for at ægge Jer til Røre, Liv og Arbejde. Til Arbejde — Liv eller Død!

Johan Skjoldborg.

Kørevejene fra Havneanlægget

I »Dimmal« for i Onsdags findes en ganske lille Notits om Udgravningen »niðri á sandi«, og det er vel kun de færreste, der rigtig fatter det ironiserende i denne »Nyhed«, naar det oplyses, at man maa grave dybt for at komme til Bunden. Nu er det næppe rigtigt af »Dimmal« kun at blive staaende ved denne ironiske Hentyden og ikke samtidig paatale, hvad der i Virkeligheden foregaar ved Anlægget af den saakaldte Kørevej fra Havnekajen, for sandelig maa der graves dybt, men det bliver bare ikke gjort. Og dette er dog noget, der interesserer os allesammen og har vidtrækkende Betydning for vort lille Samfund som Helhed.

Tandlæge BREND

traffes 11—5. Telf. 114.

Ollum teimum, sum á ymsan hátt mintist okkum á 25-ára brúðleypsdagium, bera vit hervið okkara bestu tókk.

LINA og CHR. HOLM ISAKSEN

Kørevejene udføres sikkert i Hovedtrækkene overensstemmende med det foreliggende Projekt, selv om vel hver enkelt af Byens Borgere mildest talt staaer »paff«, efterhaanden som Ankeget vokser frem. Men hermed er der intet at gøre. Projektet har jo ikke været offentlig tilgængeligt, men har alene staaet til Byraadet at være kendt med Enkelthederne, og dette har — formentlig paa et tidligere Tidspunkt — godkendt Projektet. — Rigtig nok er der mange Tunger, der paastaar, at ogsaa Byraadets Medlemmer befinder sig en Del desorienterede ved Resultatet, — men dette er forhaabentlig kun den sædvanlige kritiseren af Byens vise Mænd, for ellers vilde vel Raadet allerede have haft Affære og med den Kompetence, som dette alene besidder, gjort Forestillinger paa rette Sted, hvilke, navnlig under Hensyn til tidligere Handlinger fra Raadets Side, næppe vilde været uden Virkning.

Imidlertid er alt dette noget, som der formentlig ikke nu kan raaes Bod for. Men derimod, som fornævnte Notits i »Dimmal« sikkert tager sigte paa, maa og bør der være Anledning, eller maaske rettere Pligt for Byraadet, selv om Anlægget som Helhed har været en Skuffelse, at kræve dette gennemført med al mulig Hensyntagen til Soliditeten. Raadet har jo tidligere vist Følelsen af sin Pligt (og Ansvar?) her, dels ved i sin Tid kraftigt at paatale de Ændringer, der var foretaget ved Støbning af Molen og, som man mente, i betydelig Grad vilde forringe dennes Stabilitet, og særlig senere ved ikke at turde lade Byen garantere overfor en Gruppe Borgeres Udførelse af saavel Kajanlæg som Køreveje, mest motiveret ved, at man ikke kunde anse disse for at besidde den fornødne Kompetence til at faa Arbejdet overdraget, dette udtalt fra Formandspladsen under Raadets Forhandlinger i Sagen. Men naar nu Byraadet har været saa heldigt at faa de kompetente Folk til at udføre Arbejdet, saa bør det ogsaa